

Το νησί της Ψείρας διατηρεί και συγκεντρώνει στις μέρες μας αυξανόμενο ενδιαφέρον, καθώς οι ανασκαφικές εργασίες αναδεικνύουν ολοένα και περισσότερα αντικείμενα του πρωτομινωικού οικισμού που καταστράφηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας. Μάλλον πήρε το όνομά του από το ομώνυμο ζώο – παράσιτο που μοιάζει πολύ με αυτό.

Ψείρα Περιήγηση στα μυστικά ενός μινωικού νησιού

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ANNA ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Το ερημικό νησί Ψείρα στον κόλπο του Μεραμπέλου είναι ένας πλούσιος αρχαιολογικός τόπος με σημαντικά πρωτομινωικά κατάλοιπα.

Πλούσιος λοιπόν ο διάκοσμος του ακατοίκητου νησιού της Ψείρας. Πλούσια τα κτερίσματα, τα οικιακά σκεύη, οι τεχνικές κατασκευές των σπιτιών και πλήθος οι αμφορείς που όλα υποδηλώνουν την ευμάρεια του τόπου και των ανθρώπων που το κατοίκησαν από το 1750 π.Χ. μέχρι το 1450 π.Χ. οπότε και καταστράφηκε η πόλη εξ αιτίας της θηραϊκής λάβας.

Καθώς “πετούσα” πάνω από το ιδεατό σχήμα του ακατοίκητου κι ερημικού νησιού της Ψείρας που τα τελευταία χρόνια προσελκύει όλο και περισσότερους αρχαιολόγους και ερευνητές, για τη σημασία που αποδίδεται στα πλούσια ευρήματά του, παρατηρούσα ότι η ανασκαμμένη

περιοχή του, στο ανατολικό τμήμα του νησιού, καθορίζονταν από ένα μεγάλο Μ, ο δεξιός κίονας του οποίου αποτελούσε την αμιγή οικιστική ζώνη και αναπτύσσονταν ως μια μικρή χερσόνησος, η οποία διέθετε δυο μικρά λιμανάκια – όρμους και ο αριστερός το νεκροταφείο του που ακόμη δεν έχει πλήρως αποκαλυφθεί.

Το νησί της Ψείρας μάλλον πήρε το όνομά του από το ομώνυμο ζώο – παράσιτο που μοιάζει πολύ με αυτό.

Στο νησί ξεκίνησαν ανασκαφές το 1908 από τον Αμερικανό **Richard Seager**, ο οποίος είχε εντοπίσει ένα μικρό μινωικό οικισμό. Ο οικισμός αυτός αποτελούνταν από ψαράδες και ναυτικούς, οι οποίοι όργωναν τη Μεσόγειο εμπορευόμενοι προϊόντα που τα αντάλλασαν με πρώτες ύλες που προμηθεύονταν από τα διάφορα λιμάνια της Μεσογείου.

Δώματα κατοικιών της Ψείρας.

Από το **1988** την Ψείρα ανασκάπτουν αμερικανοί αρχαιολόγοι, στους οποίους συγκαταλέγεται και ο κορυφαίος, κατά τη γνώμη μου αρχαιολόγος, του πανεπιστημίου της Φιλαδέλφειας των ΗΠΑ, ο **Philip Betancourt**, ο οποίος έχει κάνει πολύ σοβαρή δουλειά, φέρνοντας στην επιφάνεια διαρκώς καινούργια στοιχεία και λεπτομέρειες από τη θαμμένη πολιτεία της Ψείρας. Μαζί με τον **Μπετανκούρ** δούλεψε και ο Έλληνας αρχαιολόγος **Κώστας Δαβαράς**, και οι δυο τους έφεραν στο φως εκπληκτικά ευρήματα, τα οποία σήμερα εκτίθενται στα αρχαιολογικά **Μουσεία της Σπείρας** και του **Αγίου Νικολάου**.

Η μεγάλη περιπέτεια της Ψείρας προβάλει μια κόπια αρχαίας κινηματογραφικής ταινίας μινωικής ταυτότητας στην οθόνη της πανάρχαιας μνήμης.

Όταν κινήσαμε για τον εντοπισμό, αλλά και την περιήγηση στον ευρύτερο χώρο

της περιοχής **Καβούσι** Λασιθίου, δε φανταζόμασταν ότι η νήσος Ψείρα ήταν τόσο μεγάλη, άγονη και ως τοπίο γυμνό και αφιλόξενο.

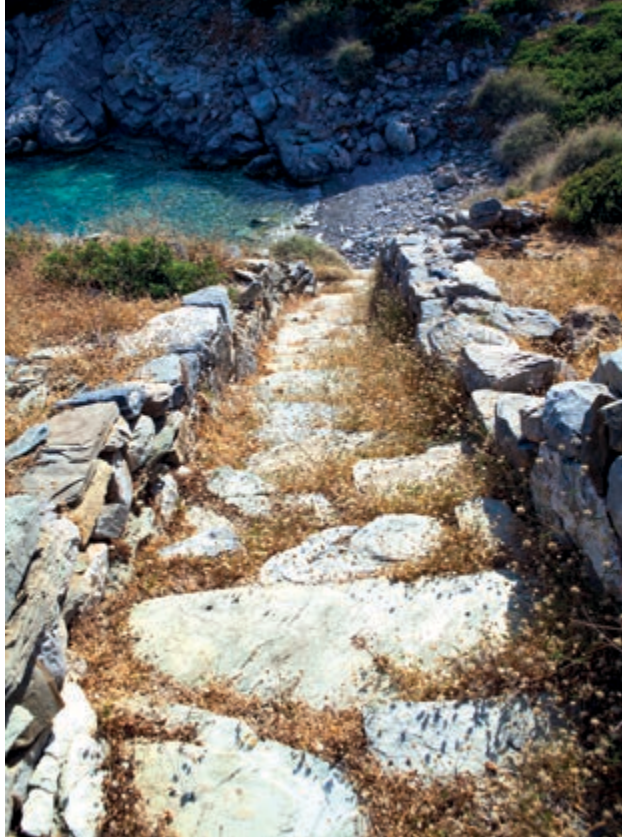
Πετώντας λοιπόν νοτιά και φωτογραφικά πάνω από το σχήμα της Ψείρας – σχήμα παρασιτικού ζωύφιου – διέκρινα καθαρά, αλλά και σε σχέση και σύγκριση με μια αεροφωτογραφία του Μπετανκούρ – ότι επρόκειτο – καθόσον αφορούσε τον αρχαίο μινωικό οικισμό – για μια χερσόνησος που κάλυπτε τον μικρό μινωικό οικισμό και λέγεται **Κατσούνι** και έναν μικρό όρμο δίπλα της (peninsula and harbor).

Μερικές φορές χρειάζεσαι και τύχη για να ανακαλύψεις πράγματα που δεν είναι ορατά ή ανιχνεύσιμα από τον πολύ κόσμο, αφού ονόματα σαν την Ψείρα παραμένουν στο απυρόβλητο του ενδιαφέροντος και φυσικά ανεξιχνίαστα, αν όχι εντελώς υποβαθμισμένα.

Όταν η ομάδα του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ έβαλε στόχο την ανακάλυψη και περιήγηση της νήσου Ψείρας δε γνώριζε ακόμη τις συνθήκες και τις ειδικότερες λεπτομέρειες που προαπαιτούνταν για την χορήγηση άδειας από την αρχαιολογική υπηρεσία, την επίσκεψη, καθώς και τον τρόπο προσέγγισης, με σκάφος στο νησί.

Η πλησιέστερη διαμονή και ο μόνος άνθρωπος που είχε τη δυνατότητα να μας μεταφέρει στο νησί, ήταν ο **Γιάννης Χαλκιαδάκης**, ο οποίος διαθέτει ξενώνα μέσα σ' ένα ωραίο ελαιόκτημα στον **Θόλος** του Καβουσιού, αλλά και ένα εξάμετρο πολυεστερικό σκάφος, με το οποίο εκτελεί τα δρομολόγια μεταφοράς όλων των αρχαιολόγων στην Ψείρα.

Έτσι ανέλαβε να μας μεταφέρει κι εμάς το μεσημέρι της 26^{ης} του Μάη από την παραλία της Θόλου στην Ψείρα, μian απόσταση ενάμιση περίπου μιλίου, ανοιχτά από το ακρωτήρι της Ανάλψης.

Ο διάδρομος επικοινωνίας του αρχαίου οικισμού.
Τείχια αντιστήριξης (άνδηρα).

Σε πρώτο πλάνο τα δώματα της Ψείρας και στο βάθος το βουνό Ορνός με το Καβούσι στις πλαγιές του.

Η χερσόνησος Κατσούνι, στην οποία βρέθηκαν τα ερείπια της αρχαίας πόλης.

Η διάρκεια του πλου κράτησε δέκα λεπτά, με το σκάφος να προσεγγίζει μια δύσκολη βραχουριά, αφού δεν υπάρχει μόλος ούτε λιμάνι για δέσιμο, από όπου βγήκαμε για ν' αρχίσουμε την εκτενή αναδίφηση όλου του χώρου της πιθανολογούμενης οικιστικής ζώνης και του νεκροταφείου της πόλης. Τη θέση της αποβίβασης που βρίσκεται κάτω από τον μινωικό οικισμό οι ντόπιοι την αποκαλούν **Θολάρια** και τη χερσόνησο Κατσούνι.

Η Ψείρα είναι μια ακατοίκητη βραχονησίδα στο βορειοανατολικό άκρο του κόλπου του Μεραμπέλου που βρίσκεται σε ίση σχεδόν απόσταση τόσο από την Ανάλψη του Καβουσιού, όσο και από τον ωραίο Μόχλο της περιοχής Λάστρου. Οι αρχαιολογικές έρευνες και ανασκαφές οδήγησαν τους επιτελείς της ανασκαφικής εργασίας στο συμπέρασμα ότι η Ψείρα κατοικήθηκε από τους προϊστορικούς χρόνους και μάλιστα από την πρωτομι-

νωική περίοδο, πράγμα που αποδεικνύουν τα ερείπια των κατοικιών, πετρόκτιστα όλα και διώροφα. Αλλά πέρα από τα οικήματα βρέθηκαν και σπουδαία αγγεία (ρυτά και βάζα), χαρακτηριστικό δείγμα των οποίων υπήρξε ο θαυμάσιος **πιθαμφορέας** του **1600 π.Χ.** ο οποίος είναι διακοσμημένος με κεφάλια από βόδια και κλαδιά ελιάς. Από όλα αυτά τα ευρήματα συνάγεται το συμπέρασμα ότι η Ψείρα ως οικισμός ήταν, μικρή μεν, αλλά πλούσια πολιτεία με πιθανότητα ασχολίας των κατοίκων με την πορφύρα και τα σφουγγάρια.

Ο εντοπισμένος μινωικός οικισμός της Ψείρας περικλείεται σε μια έκταση εμβαδού **15** ως **20** στρεμμάτων και θεωρείται επίσημα πλέον ως ένας από τους σπουδαιότερους σε ολόκληρη την Κρήτη.

Κοντά στο νησί υπάρχει και μια μικρή βραχονησίδα που φέρει το όνομα **Κόνιδα** (αυγό ψείρας) αλλά και ένα άλλο λι-

λιπούτσιο νησάκι με το όνομα **Μόχλος** (Ψύλλος).

Από τα πρώτα βραχάκια της αποβίβασης αρχίζει κλιμακωτή σκάλα που ανηφορίζει και μας βγάζει σχεδόν αμέσως στον οικισμό. Εδώ έχουν εντοπισθεί μια πλατεία, αρκετές οικίες κι ένα ιερό. Ανάκτορο στην Ψείρα δεν έχει βρεθεί, το δε νεκροταφείο βρίσκεται στην απέναντι μεριά του όρμου Θολάρια. Έχουν ανακαλυφθεί πλήθος ευρήματα που έρχονται στο φως σιγά – σιγά και κάτω από την φροντισμένη επεξεργασία του Μπετανκούρ.

Στα ευρήματα συγκαταλέγεται και μια τοιχογραφία με δυο Μινωίτισσες, στολισμένες με εντυπωσιακά φορέματα που δείχνουν να συζητούν μεταξύ τους.

Γύρω από τη χερσόνησο του οικισμού έχουν επίσης εντοπισθεί αρκετά ναυάγια, γεγονός που έχει προσελκύει στο παρελθόν δύτες αρχαιοκάπηλους.

Καθώς διασχίζουμε τις κλιμακωτές διαβάσεις του οικισμού ανηφορίζουμε για να εντοπίσουμε σε ποιο ύψος τελειώνει

ο περιχαρακωμένος οικιστικός δόμος. Σε μικρή απόσταση από τη βραχωμένη ακτή φαίνεται να σταματάει ο οικισμός, καθώς πιο πάνω διακρίνονται αραιά τμήματα τείχους, το οποίο καλύπτει κατά μια έννοια την προβολή της κατοικημένης χερσονήσου ενώ από βόρεια και ανατολικά δημιουργείται μια φυσική, βραχώδης κι απόκρημνη ζώνωση που προστατεύει θεωρητικά τον οικισμό.

Αρκετά πιο πάνω στενεύει το νησί καθώς δημιουργείται ένας λαιμός, που δημιουργεί το κεφάλι της ψείρας, ενώ από δυτικά το νησί διογκώνεται και σχηματίζει μια κορυφή που φτάνει στο τελικό του υψόμετρο των **204** μέτρων.

Η **Άννα** κατάφερε να σκαρφαλώσει ως τις υπώρειες της κορυφής, από όπου είχε μια πιο απλωμένη θέα του νησιωτικού πλέγματος. Αντίθετα εγώ ασχολήθηκα περισσότερο με τη βλάστηση του νησιού, που περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία βοτανικής χλωρίδας. Στις πλαγιές της Ψείρας φύονται θυμάρια, λεβάντες, μελισσόχορ-

Στοά στα ερείπια της αρχαίας πόλης.

Ο Γιάννης Χαλκιαδάκης μας οδηγεί στην εξωκοσμική Αγριόμαντρα.

τα, άφθονη ρίγανη, αγριοκρέμμυδα και φυσικά διάσπαρτος είναι ο τόπος από τα σχίνα και τις φίδες.

Επιστρέφοντας ο καλός μας σύμβουλος και θαλασσινός οδηγός μας Γιάννης, μας παραλαμβάνει με το ταχύπλοο σκάφος του και χωρίς να μας πει τίποτα μας οδηγεί σε μια μυστική γωνιά της Θόλου, βορειοδυτικά από το Καβούσι, όπου είναι κρυμμένη μια καταπληκτική αμμουδερή καβάντζα, στην οποία καταλήγει ένα φαραγγάκι που ξεκινάει από το εκκλησάκι του **Αγίου Αντωνίου**.

Εκεί το καλοκαίρι μεταφέρει τους τυχερούς ενοίκους του ξενοδοχείου του «tholos-rooms» για μοναδικές βουτιές. (www.tholos-rooms.gr) Τηλ. 28420 94785, 6944 445669.

Και το όνομα της απόμερης αυτής ακτής που περικλείεται από πανύψηλα σχιστά βραχώδη ιζήματα, είναι **Αγριόμαντρα**. όνομα και πράμα.

Επιλόγισμα

Για την Ψείρα έχουν γραφεί πολλά ξενόγλωσσα βιβλία και μελέτες, που μας τις έθεσε στη διάθεσή μας με προθυμία ο Γιάννης Χαλκιαδάκης.

Τα κυριότερα από αυτά είναι:

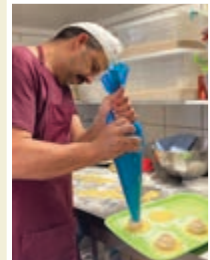
- Becker W. 1976 Soft-Stone Sources on Crete
- Bates W. 1911, Archaeological News: Greece – Crete – Pseira.
- Becker and Betancourt: 1997 Richard Seager. Pioneer Archaeologist and Proper Gentleman, Philadelphia, Chapter 7 Μινωϊκό εμπόριο λίθου: 1997, Τα στοιχεία από τη νήσο Ψείρα: Κρητική Εστία.
- Betancourt P. 1979 Vasilike Ware. Goeteborg.
- Μπετανκούρ: Αρχαιολογικές έρευνες στην Ψείρα.
- Πεπραγμένα Ε' (1981) και Ζ' (1991) Κρητολογικού Συνεδρίου.
- Kaiser B. 1976, Untersuchungen zum minoischen Relief, Bonn

ΝΗΣΙ ΨΕΙΡΑ

Ο Στέφανος και η Μαρία με μνήμες από την παιδική τους ηλικία, ένιωσαν την ανάγκη για την δημιουργία μιας «γλυκιάς ιστορίας γεύσης». Έτσι τους προέκυψε το «**Εύβοτρυ**» μια ιδέα και ένας χώρος με σκοπό να παράξουν και να προωθήσουν **παραδοσιακά προϊόντα μούστου**. Ντόπιες συνταγές αλλιά και προσθήκες με πολλή έμπνευση έδωσαν καρυφαία γευστικά εδέσματα όπως

Μυρωδάτη **μουσταλευριά**, μεθυστικό **πετιμέζι**, **σιμιγδαλένιος χαλβάς** με πετιμέζι, πεντανόστιμα **μουστοκούλουρα** και **σταφιδωτά**, παραδοσιακές **ζώγιες με καρύδι**, **κιοφτέρια** της γιαγιάς, **γλυκό κουταλιού σταφύλι** και πολλή-πολλή αλλιά, που μπορείτε να βρείτε και να γευτείτε στο εργαστήριο τους ή να παραγγείλετε μέσω της ιστοσελίδας και να παραλάβετε με κούριερ. Αποστολή σε όλη την Ελλάδα.

Οικοτεχνία “Εύβοτρυ”

Στέφανος και Μαρία Κασωτάκη

Καβούσι Λασιθίου - Κρήτη

Τηλέφωνο επικοινωνίας: 6942673375

email: info@evotry.gr | www.evotry.gr